

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ У ПЕРЕКЛАДІ МОРСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ: ЛІНГВІСТИЧНИЙ ТА ПРАГМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Маслова С. Я.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов та перекладу
Одеський національний морський університет
вул. Мечникова, 34, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0002-3600-8501
eng_onmu_maslova@ukr.net*

Руда А. В.

*старший викладач кафедри іноземних мов та перекладу
Одеський національний морський університет
вул. Мечникова, 34, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0001-7353-3914
eng_onmu_ruda@ukr.net*

Ключові слова:

*морська термінологія,
перекладознавство, англійська
мова, ІМО, стандартизація,
технічний переклад,
автономні судна, прагматична
адекватність, лінгвістична
асиметрія.*

Стаття присвячена комплексному дослідженню стратегій та викликів перекладу морської термінології з англійської мови на українську в контексті глобалізації морської індустрії. Об'єктом дослідження виступає англомовна морська терміносистема, представлена в міжнародних нормативно-правових актах, технічній документації та навчальних матеріалах. Предметом дослідження є лінгвістичні, прагматичні та інституційні особливості відтворення професійних номінацій в українському перекладі. Актуальність роботи зумовлена стрімким технологічним розвитком галузі, зокрема цифровізацією та впровадженням автономних суден (MASS), що генерує значний масив нових термінів, які потребують адекватної лінгвістичної адаптації для забезпечення безпеки мореплавства. У теоретичній частині дослідження обґрунтовано інтегрований підхід, що базується на соціокогнітивній теорії термінології та функціоналізмі. Автор детально аналізує лінгвістичні характеристики морського дискурсу, зокрема явища внутрішньогалузевої полісемії та омонімії. Окрему увагу приділено структурній складності композитних термінів та проблемі системної міжмовної асиметрії, де розбіжності в категоризації реалій вимагають від перекладача глибокої фонові компетентії. У практичній площині досліджено вплив міжнародної стандартизації через конвенції ІМО (SOLAS, MARPOL, STCW) на формування української фахової мови. Виявлено, що переклад технічних мануалів та процедурних інструкцій вимагає жорсткої термінологічної уніфікації, тоді як переклад навчальних матеріалів допускає адаптивні стратегії для покращення когнітивного засвоєння матеріалу. Наукова новизна роботи полягає у розробці комплексних стратегій подолання перекладацьких труднощів, що включають диференційоване використання транслітерації, калькування та описового перекладу. Автор доводить, що залучення сучасних технологій (CAT-інструментів та спеціалізованих корпусів текстів) є необхідною умовою забезпечення якості перекладу. У висновках підкреслено, що ефективний переклад морської термінології безпосередньо впливає на економічну ефективність операцій та збереження людського життя на морі.

CONTEMPORARY CHALLENGES IN THE TRANSLATION OF MARITIME TERMINOLOGY: LINGUISTIC AND PRAGMATIC ANALYSIS

Maslova S. Ya.

*Candidate of Science in Pedagogy,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages and Translation
Odesa National Maritime University
Mechnikova str., 34, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0002-3600-8501
eng_onmu_maslova@ukr.net*

Ruda A. V.

*Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages and Translation
Odesa National Maritime University
Mechnikova str., 34, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0001-7353-3914
eng_onmu_ruda@ukr.net*

Key words: *maritime terminology, translation studies, English language, IMO, standardisation, technical translation, autonomous ships, pragmatic adequacy, linguistic asymmetry.*

The article provides a comprehensive study of the strategies and challenges involved in translating maritime terminology from English into Ukrainian within the context of the global marine industry's expansion. The object of the research is the English maritime terminological system as represented in international regulatory acts, technical documentation, and educational materials. The study examines the linguistic, pragmatic, and institutional features of rendering professional nominations in Ukrainian translation. The relevance of the work is driven by the rapid technological evolution of the sector, particularly digitalisation and the introduction of Maritime Autonomous Surface Ships (MASS), which generates a vast array of new terms requiring adequate linguistic adaptation to ensure the safety of navigation. In the theoretical framework, the study justifies an integrated approach based on the sociocognitive theory of terminology and functionalism. The author provides a detailed analysis of the linguistic characteristics of maritime discourse, specifically the phenomena of intra-industry polysemy and homonymy. Special attention is paid to the structural complexity of composite terms and to the issue of systemic cross-linguistic asymmetry, in which discrepancies in the categorisation of realities demand profound background competence from the translator. On a practical level, the study investigates the impact of international standardisation through IMO conventions (SOLAS, MARPOL, STCW) on the formation of the Ukrainian professional language. It is established that translating technical manuals and operational instructions requires strict terminological unification, whereas translating educational materials allows for adaptive strategies to improve cognitive comprehension. The scientific novelty of the work lies in the development of a comprehensive plan for overcoming translation difficulties, including the differentiated use of transliteration, calquing, and descriptive translation. The author argues that integrating modern technologies, such as CAT tools and specialised text corpora, is an essential prerequisite for ensuring translation quality. The conclusions emphasise that the effective translation of maritime terminology directly affects the economic efficiency of operations and the preservation of human life at sea.

Предмет та об'єкт дослідження. Морська галузь являє собою одну з найбільш інтернаціоналізованих професійних сфер, де ефективна міжкультурна комунікація визначає безпеку мореплавання, економічну ефективність морських опе-

рацій та дотримання міжнародних правових норм. Переклад морської термінології займає критичне місце у забезпеченні цієї комунікації, функціонуючи як засіб передачі технічних знань, юридичних зобов'язань та операційних процедур через

мовні та культурні бар'єри. Як зазначає Притчард Б., морська англійська мова функціонує як *lingua franca* сучасного мореплавства, проте локалізація морської документації залишається необхідною для ефективного навчання, національного регулювання та забезпечення безпеки [Pritchard, 2018, с. 45].

Сучасні виклики у перекладі морської термінології зумовлені кількома взаємопов'язаними факторами. По-перше, швидкий технологічний розвиток морської індустрії, включаючи автономні судна, цифровізацію морських операцій, нові екологічні технології та альтернативні види палива, генерує безперервний потік нової термінології, яка потребує своєчасного та точного перекладу українською мовою. По-друге, міжнародна стандартизація через конвенції Міжнародної морської організації (ІМО), класифікаційні товариства та галузеві стандарти створює терміносистему з чіткими дефініціями англійською мовою, проте їхня адекватна передача українською мовою вимагає врахування системних відмінностей між мовами. По-третє, культурні особливості морських традицій, різні підходи до безпеки та організації праці на судах впливають на прагматичні аспекти перекладу морської документації.

Попри наявність певних лексикографічних ресурсів, включаючи двомовні морські словники та глосарії ІМО, систематичний лінгвістичний аналіз проблем перекладу морської термінології з англійської на українську мову залишається недостатньо розробленим. Більшість існуючих досліджень зосереджена на англо-російському перекладі або загальних питаннях LSP (Language for Specific Purposes), тоді як специфіка української морської термінології та особливості її співвідношення з англійською терміносистемою потребують окремого вивчення.

Метою дослідження є комплексний аналіз сучасних викликів у перекладі морської термінології з англійської на українську мову, виявлення типових перекладацьких труднощів та розробка науково обґрунтованих стратегій їх подолання. Дослідження фокусується на трьох взаємопов'язаних аспектах: лінгвістичних характеристиках морської термінології та їхньому впливі на переклад; прагматичних вимогах морської професійної комунікації та їхньому відображенні у перекладі; інституційному контексті міжнародної стандартизації та його впливі на перекладацьку практику.

Виклад основного матеріалу. Дослідження перекладу морської термінології потребує інтегрованого теоретичного підходу, який поєднує термінознавство, перекладознавство та соціолінгвістику професійної комунікації. Термінознавча база дослідження спирається на праці Кабри М. Т., яка розробила соціокогнітивну теорію термінології,

що розглядає терміни не як ізольовані одиниці, а як елементи комунікативних ситуацій, які набувають значення в конкретних професійних контекстах [Cabre, 1999, с. 78]. Ця перспектива особливо релевантна для морської термінології, де один термін може мати різні значення залежно від судового поділу, типу судна або операційного контексту.

Перекладознавчий фундамент дослідження базується на функціональному підході Норд К., який підкреслює важливість комунікативної мети перекладу – для визначення адекватних перекладацьких стратегій [Nord, 2018]. У контексті морського перекладу це означає, що стратегії перекладу навчального матеріалу, юридичної документації та технічних інструкцій можуть суттєво відрізнитися навіть при роботі з ідентичною термінологією, оскільки комунікативні цілі цих текстів різні.

Соціолінгвістичний аспект дослідження спирається на концепцію дискурсивних спільнот Свейлз Дж., яка пояснює, як професійні групи розвивають специфічні комунікативні практики, включаючи термінологічні системи [Swales, 1990, с. 24]. Морська спільнота являє собою глобальну дискурсивну спільноту з власними комунікативними нормами, що були сформовані історично і кодифіковані через міжнародні конвенції. Переклад морської термінології повинен враховувати ці норми, забезпечуючи не лише лінгвістичну точність, а й прагматичну адекватність у межах професійного дискурсу.

Морська термінологія демонструє специфічні лінгвістичні характеристики, які створюють особливі виклики для перекладу. По-перше, висока частотність полісемії, коли одне слово має різні значення у морському та загальнолітературному контекстах. Наприклад, англійський термін “*accommodation*” у морському контексті означає “*житлові приміщення на судні*”, а не загальне “*розміщення*”. Український переклад повинен чітко диференціювати ці значення, використовуючи “*житлові приміщення*” або “*каюти*” замість прямого відповідника “*розміщення*”, який не передає морської специфіки. По-друге, численні випадки омонімії всередині самої морської термінології, коли ідентичні терміни належать до різних судових систем або операцій. Термін “*head*” може означати: (1) *носову частину судна*; (2) *туалет на судні*; (3) *верхню частину щогли*; (4) *напір насоса*. Кожне значення потребує різного українського відповідника: “*ніс судна*”, “*гальюн*”, “*топ щогли*”, “*напір*”. Контекстуальна диференціація стає критично важливою для точного перекладу технічної документації. По-третє, складна семантична структура композитних термінів, де значення цілого не завжди виводиться зі значень компонентів. “*Deadweight tonnage*” буквально перекладається як “*мертва вага тоннаж*”, проте професійний український термін “*дедвейт*” (запозичення) або

“вантажопідйомність судна” точніше передає концепт максимальної маси вантажу, який судно може перевозити. Вибір між транслітерацією, калькуванням та описовим перекладом залежить від ступеня укоріненості терміну у фаховій мові та цільової аудиторії перекладу. По-четверте, системна міжмовна асиметрія, коли англійська та українська мови по-різному категоризують морські реалії. Англійська розрізняє “*ship*” (великі морські судна) та “*boat*” (малі судна), тоді як українська мова використовує “судно” як родове поняття з можливістю уточнення “корабель” (військовий) або “човен” (малий). Ця категоріальна різниця вимагає від перекладача контекстуально обґрунтованого вибору, який враховує як розмір судна, так і його призначення.

Міжнародна морська організація (ІМО) встановлює глобальні стандарти безпеки мореплавання, попередження забруднення та професійної підготовки морських фахівців через систему міжнародних конвенцій. Найважливіші конвенції – SOLAS (Safety of Life at Sea), MARPOL (Marine Pollution), STCW (Standards of Training, Certification and Watchkeeping) – створюють нормативну термінологічну базу англійською мовою. Офіційний статус англійської мови у цих конвенціях створює специфічну ситуацію для перекладачів: українські переклади повинні точно відображати юридично зобов'язуючі терміни, зберігаючи однозначність інтерпретації. Проте ІМО визнає важливість перекладу конвенцій національними мовами для ефективної імплементації. Україна, як держава-член ІМО, перекладає конвенції українською мовою для національного законодавства. Цей процес виявляє численні термінологічні виклики. Наприклад, термін “*surveyors*” у контексті класифікаційних товариств традиційно перекладався як “інспектори”, проте сучасна українська морська термінологія віддає перевагу терміну “сюрвейєри” або “сюрвейєри” (транслітерація), щоб уникнути плутанини з державними інспекторами портового контролю.

Класифікаційні товариства (Lloyd’s Register, DNV GL, Bureau Veritas та ін.) додатково ускладнюють термінологічну картину, оскільки кожне товариство розробляє власну термінологію для класифікації суден, технічних вимог та процедур огляду. Хоча ці товариства намагаються гармонізувати термінологію через Міжнародну асоціацію класифікаційних товариств (ІАКС), залишаються варіації, які повинен враховувати перекладач при роботі з документацією різних класифікаційних товариств.

Технічна документація суден являє собою особливо складну сферу морського перекладу через високу концентрацію термінології, міжсистемні зв'язки та критичні наслідки перекладацьких помилок для безпеки експлуатації. Аналіз перекладів

технічних мануалів суднового обладнання виявляє декілька типових проблемних зон. По-перше, термінологічна невідповідність між системами вимірювання: імперські одиниці (дюйми, фути, фунти) у англійській документації та метрична система в українській практиці. Перекладач повинен не просто конвертувати одиниці, а й враховувати стандартизовані розміри компонентів, де прямі конверсії можуть бути неточними. По-друге, різні системи позначення суднових устроїв та механізмів. Англійська документація часто використовує аббревіатури та акроніми (*HVAC* – Heating, Ventilation and Air Conditioning; *FIFI* – Fire Fighting Installation), які можуть не мати усталених українських відповідників. Стратегії включають: збереження англійської аббревіатури з українським розшифруванням у першому вживанні; створення української аббревіатури (*СПВК* – система пожежогашіння, вентиляції та кондиціонування); використання описового терміну без аббревіації. По-третє, культурно-специфічні відмінності у технічних підходах. Наприклад, англійська документація часто використовує систему кодування кольорами для маркування трубопроводів, яка може відрізнятися від прийнятої в українській практиці. Переклад повинен не просто передавати колір, а й пояснювати його функціональне значення у контексті безпеки та експлуатації.

Переклад навчальних матеріалів для підготовки морських фахівців представляє специфічні виклики, які відрізняються від перекладу технічної або юридичної документації через педагогічну мету текстів. Конвенція STCW встановлює міжнародні стандарти компетентності для моряків, визначаючи обов'язкові знання та навички. Українські морські навчальні заклади повинні забезпечити навчання відповідно до цих стандартів, що вимагає точного перекладу компетенцій, критеріїв оцінювання та навчального контенту.

Ключова дилема полягає у балансі між збереженням міжнародної термінології (для забезпечення сумісності з англійським професійним середовищем) та адаптацією до українського освітнього контексту (для ефективного навчання). Дослідження виявляє, що найбільш ефективний підхід передбачає використання усталених українських термінів як основних, з обов'язковим наведенням англійських еквівалентів у дужках при першому вживанні. Це забезпечує як розуміння концепту українською мовою, так і знайомство з міжнародною термінологією.

Особливу увагу потребує переклад процедурних інструкцій та аварійних процедур. Тут критично важливою стає не лише термінологічна точність, а й синтаксична структура команд. Англійські імперативні конструкції часто бувають стислими та однозначними (“*Close watertight doors*”), тоді як українські еквіваленти можуть варіюватися у

формальності та структури. Вибір між інфінітивом (“закрити водонепроникні двері”) та наказовим способом (“закрийте водонепроникні двері”) залежить від типу документу та контексту використання.

Прагматичний вимір морського перекладу охоплює культурні конвенції професійної комунікації, очікування щодо стилю та тону документації, та функціональну адекватність перекладу у робочих контекстах. Морська культура характеризується високим ступенем формалізації комунікації, ієрархічною структурою та акцентом на чіткості та однозначності через міркування безпеки. Ці прагматичні норми повинні відображатися у перекладі навіть коли вихідний та цільовий тексти належать до різних культурних контекстів.

Аналіз комунікації на судні виявляє специфічні мовленнєві акти, які мають конвенціоналізовані форми у морському англійському. Стандарти морські фрази IMO (*IMO Standard Marine Communication Phrases – SMCP*) кодифікують ці конвенції для радіокомунікації та внутрішньосуднової комунікації. Українські відповідники повинні зберігати прагматичну функцію цих фраз, навіть якщо буквальний переклад здається незвичним для загальномовної норми. Наприклад, фраза “*I am in distress*” перекладається як “*Терплю лихо*”, зберігаючи традиційний морський формулювання, а не загальне “*Я у небезпеці*”.

Гендерні аспекти морського дискурсу також вимагають уваги перекладача. Історично морська термінологія англійською мовою використовувала чоловічий рід (“*seaman*”, “*helmsman*”), проте сучасна практика рухається до гендерно-нейтральних форм (“*seafarer*”, “*helmsperson*”). Українська мова через свою граматичну систему родів стикається з іншими викликами у створенні інклюзивної термінології. Дослідження рекомендує використання гендерно-нейтральних професійних назв де можливо (“*морський фахівець*” замість “*моряк*”), проте визнає, що деякі традиційні терміни залишаються укоріненими у професійному дискурсі.

Морська індустрія переживає технологічну революцію, яка генерує безперервний потік нової термінології, що потребує швидкої та адекватної інтеграції в українську морську терміносистему. Автономні та дистанційно керовані судна (*MASS – Maritime Autonomous Surface Ships*) вводять термінологію штучного інтелекту, машинного навчання та кіберфізичних систем у традиційний морський контекст. Такі терміни як “*remote pilotage*”, “*sensor fusion*”, “*situational awareness algorithms*” не мають усталених українських відповідників, вимагаючи від перекладачів та термінологів створення нових термінів.

Цифровізація морських операцій вводить термінологію інформаційних технологій у морську

сферу. “*Digital twin*” (цифровий двійник судна), “*blockchain in shipping*”, “*Internet of Things onboard*” потребують перекладів, які були б зрозумілі як ІТ-фахівцям, так і традиційним морським спеціалістам. Дослідження виявляє тенденцію до збереження англійських термінів у професійному спілкуванні при одночасному створенні українських описових еквівалентів для офіційної документації та навчання.

Екологічні технології створюють ще один пласт нової термінології. Альтернативні види палива (*LNG – liquefied natural gas, hydrogen, ammonia*), технології зниження викидів (*scrubbers, selective catalytic reduction*), енергоефективні рішення (*wind-assisted propulsion, hull optimization*) вимагають термінології, яка об’єднує морську, хімічну та екологічну сфери. Переклад повинен забезпечити термінологічну узгодженість між цими доменами при збереженні специфіки морського контексту.

На основі проведеного аналізу дослідження пропонує комплексні стратегії перекладу морської термінології, які враховують лінгвістичні, прагматичні та інституційні виміри. По-перше, термінологічна стратегія диференційована за ступенем укоріненості терміну: для усталених термінів рекомендується використання стандартизованих українських відповідників; для нових термінів з технологічних інновацій – комбінація транслітерації з поясненням при першому вживанні; для термінів без прямих еквівалентів – описовий переклад з можливістю поступового формування нового українського терміну через широке використання. По-друге, контекстуально-залежний підхід, який визнає, що оптимальна стратегія перекладу залежить від типу тексту, цільової аудиторії та комунікативної мети. Технічна документація для експлуатації вимагає максимальної точності навіть за рахунок дослівності; навчальні матеріали допускають більшу адаптацію для забезпечення зрозумілості; юридична документація потребує абсолютної узгодженості з офіційними перекладами конвенцій. По-третє, глосарна підтримка, яка передбачає створення двомовних глосаріїв для кожного проекту перекладу, забезпечуючи термінологічну узгодженість всередині тексту та можливість повторного використання у подальших проектах. Глосарії повинні включати не лише термінологічні пари, а й контексти вживання, дефініції та коментарі щодо обраної перекладацької стратегії. По-четверте, міждисциплінарна співпраця між перекладачами, морськими фахівцями та термінологами для забезпечення як лінгвістичної точності, так і професійної адекватності перекладів. Верифікація перекладів фахівцями морської галузі є обов’язковою для критичної документації, що стосується безпеки мореплавання, навігації та аварійних процедур.

Сучасні технології комп’ютерного перекладу та

автоматизації перекладацького процесу змінюють практику морського перекладу, пропонуючи як нові можливості, так і специфічні виклики. Системи пам'яті перекладів (Translation Memory) виявляються особливо ефективними для морської документації через високий ступінь термінологічної повторюваності та стандартизації формулювань. Використання ТМ систем забезпечує узгодженість перекладу всередині великих документів та між пов'язаними документами, знижує час перекладу повторюваного контенту та накопичує інституційну пам'ять перекладацьких рішень. Машинний переклад (МТ) нейронними мережами демонструє вражаючі результати для загального тексту, проте морська термінологія представляє специфічні труднощі. Полісемія морських термінів часто призводить до помилок, коли система обирає загальнономовне значення замість морського. Дослідження виявляє, що адаптовані МТ системи, натреновані на корпусах морських текстів, показують значно кращі результати порівняно з загальними системами, проте людська пост-редакція залишається обов'язковою для забезпечення якості.

Термінологічні бази даних та управління термінологією (Term Base Management) стають критично важливими інструментами для забезпечення термінологічної узгодженості у межах організації або галузі. Створення спеціалізованої бази морської термінології з українськими відповідниками, дефініціями, контекстами вживання та посиланнями на джерела стандартизації сприяло б підвищенню якості морських перекладів на національному рівні. Така база могла б інтегруватися з САТ (Computer-Assisted Translation) інструментами, забезпечуючи перекладачам швидкий доступ до верифікованої термінології.

Висновки і перспективи подальших розробок. Дослідження виявило комплексний характер сучасних викликів у перекладі морської термінології, які виникають з взаємодії лінгвістичних, прагматичних, культурних та інституційних факторів. Морська термінологія демонструє специфічні характеристики – високу полісемію, омонімію всередині професійної сфери, складну композитну структуру та системну міжмовну асиметрію – які вимагають від перекладачів не лише досконалого володіння обома мовами, а й глибокого розуміння морської галузі, її операційних реалій та міжнародного регуляторного контексту. Міжнародна стандартизація через конвенції ІМО створює нормативну термінологічну базу англійською мовою, проте її адаптація до української мови потребує врахування системних відмінностей між мовами та

національного контексту використання. Ефективний переклад морської документації вимагає диференційованого підходу залежно від типу тексту, цільової аудиторії та комунікативної мети, балансує між термінологічною точністю, прагматичною адекватністю та функціональною зрозумілістю. Технологічні інновації у морській індустрії генерують безперервний потік нової термінології, що вимагає гнучких стратегій інтеграції нових термінів у українську морську терміносистему. Дослідження рекомендує поєднання транслітерації, калькування та описового перекладу залежно від характеру терміну та контексту використання, з поступовим формуванням стійких українських відповідників через широке професійне вживання. Перспективи подальших досліджень включають: розробку спеціалізованого корпусу паралельних англійсько-українських морських текстів для підтримки термінологічних досліджень та навчання МТ систем; дослідження когнітивних аспектів термінологічної роботи перекладачів морської документації; аналіз впливу автоматизації перекладу на якість морської документації та безпеку мореплавання. Якість перекладу морської термінології має пряме відношення до безпеки мореплавання, ефективності морських операцій та професійної компетентності українських морських фахівців. Систематичний підхід до морського перекладу, який поєднує лінгвістичну експертизу, морську компетенцію та сучасні технологічні інструменти, є необхідною умовою забезпечення високих стандартів якості морської документації українською мовою та успішної інтеграції України у глобальну морську індустрію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Pritchard, B. Maritime English. In: Spolsky B., Sung K., eds. The Routledge Handbook of Language Education Curriculum Design. New York: Routledge, 2018. P. 438-452.
2. Cabré M. T. Terminology: Theory, Methods and Applications. Amsterdam: John Benjamins, 1999. 248 p.
3. Nord C. Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained. 2nd ed. London: Routledge, 2018. 170 p.
4. Swales J. Genre Analysis: English in Academic and Research Settings. Cambridge: Cambridge University Press, 1990. 260 p.
5. Cole C., Trenkner P. The Teaching and Assessment of IMO Standard Marine Communication Phrases. Maritime English Journal. 2016. Vol. 1. No. 1. P. 16-25.

Дата першого надходження статті до видання: 17.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026